

Spomenimo da su svi članci popraćeni sažetcima na engleskom jeziku što omogućava i stranim znanstvenicima barem djelomičan uvid u ovu problematiku. U Zborniku je tiskan i veliki broj ilustracija, fotografija, grafikona i drugog slikovnog materijala. Može se zaključiti da radovi objelodanjeni u ovom Zborniku predstavljaju najnovija dostignuća u proučavanju različitih aspekata iz bogate prošlosti Bašćanske ploče kao jednog od najvrijednih kulturno-povijesnih spomenika iz tisućljetne hrvatske povijesti na ovim prostorima.

Meri Kunčić

Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, sv. 37, Dubrovnik 1999., 365 str.

Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku već dugi niz godina izdaje godišnjak *Anali*, od samog početka profiliran kao znanstveni povijesni časopis koji objavljuje tekstove vezane uz dubrovačku prošlost. Već od prethodnog broja (36) urednički odbor odlučio je osuvremeniti dotadašnji izgled časopisa, što je kao rezultat imalo – prema mome skromnome sudu – nastanak jedne od najbolje grafički uređenih znanstvenih povijesnih publikacija u nas. Osim oku privlačnog vanjskog izgleda, novi *Anali* mogu se podičiti i relativno brojnim slikovnim priložima u koloru što dodatno daje na atraktivnosti izgleda. Pored svega toga, časopis nije izgubio na kvaliteti radova koji se tamo objavljuju.

Broj 37 u tome nije iznimka. Sadržajno gledano broj se može podijeliti na dva dijela, od kojih prvi predstavljaju veći prilozi poput izvornih znanstvenih i stručnih radova, dok drugi dio čini zbir osvrti i kritika na recentna historiografska izdanja u nas i vani, kao i osvrti na znanstvene karijere nekih od istraživača dubrovačke prošlosti.

Prilozi objavljeni u prvom dijelu časopisa poredani su kronološkim slijedom tako da broj 37 *Anala* "otvara" članak Nika Kapetanića "Podjela zemlje u Vitaljini u 15. stoljeću" (9-31) u kojem autor raspravlja o podjeli zemlje u jednom dijelu Konavala nakon njihova stjecanja tijekom prve polovice 15. stoljeća. Autor otkriva činjenicu da su neki od toponima tog kraja ostali nepromijenjeni od tog vremena do danas, te da su vanjske granice tog prostora do danas ostale nepromijenjene. Osim toga ovaj rad popraćen je sa slikovnim materijalom, tj. kartama Vitaljine u koloru na kojima se jasno vidi posjedovno stanje na tom području u prvoj polovici 15. stoljeća, te stanovite promjene glede tog stanja u drugoj polovici istog stoljeća.

Sljedeći prilog je iz pera Žarka Muljačića, umirovljenog profesora *Freie Universität* iz Berlina. Već sam naslov rada "Jedno nepoznato izvješće iz Dubrovnika o stanju u Otomanskom carstvu (1531.)" morao bi pobuditi interes kod svih aktivnih *raguzeologa*. Naime, profesor Muljačić je u *Bayerische Staatsbibliothek* u Münchenu naišao na tiskanu brošuru iz prve polovice 16. stoljeća koja sadrži izvješće o stanju u Otomanskom Carstvu datira-

no *de Ragugia, alli XVI de Nouembre MDXXXI*. Osim kraćeg opisa ovog izvora dosad nepoznatog široj historiografskoj javnosti u nas, Muljačić donosi i njegovu cjelovitu transkripciju s potrebnim bilješkama, a čitatelj u prilogu ovog rada može naći i faksimile teksta o kojem se raspravlja.

I sljedeći rad zadržava čitatelje na tematici 16. stoljeća. To je kritički osvrt na historiografiju i djelo Ludovika Crijevića Tuberona (47-94). Vrijednost ovog članka Vlade Rezara pod naslovom "Dubrovački humanistički historiograf Ludovik Crijević Tuberon" jest u činjenici da je ovo prvi opširniji rad na hrvatskom jeziku o ovom značajnom humanistu koji je djelovao u Dubrovniku. Osim toga autor jezičnom analizom Tuberonovih *Komentara* ustanovljuje i neke nove, dosad nepoznate, činjenice vezane uz nastanak ovog djela i izvorišta Tuberonova rada kojeg se može smatrati prethodnicom Ivanu Lučiću – Luciusu osnivaču kritičke historiografske misli u Hrvata.

Idući članak "Ubojstva među srodnicima u Dubrovačkoj Republici (1667.-1806.);" iz pera Nenada Vekarića (95-155) "vodi nas u svijet" kod nas još nedovoljno istraženog područja povijesti kriminaliteta. No, autor se ne zaustavlja samo na analizi zabilježenih slučajeva u rečenom razdoblju, nego dobivene rezultate povezuje s već ranije historiografski utvrđenim socio-ekonomskim mijenama na dubrovačkom području. Nadalje, autor donosi i čitav niz grafikona i tabela načinjenih na temelju analize zabilježenih ubojstava, tako da čitatelju omogućuje lakše praćenje teksta i postupka zaključivanja. Takvim postupkom Vekarić je nadopunio postojeću sliku života u Republici na njenom zalazu, te ustanovio stanovite korelacije između frekvencije ubojstava unutar obitelji i dinamike društvenih i gospodarskih procesa u tom razdoblju.

Članak koji slijedi iz pera je nažalost preminulog djelatnika *Državnog arhiva u Dubrovniku* Zdravka Šundrice i nosi naslov "Obavještajna služba Dubrovačke Republike u 18. stoljeću (Epizoda austrijsko-turskog rata 1737.-1739.);" (157-204). Tekst je preuzet iz njegove rukopisne ostavštine, a za tisak ga je pripremio S. Ćosić. Šundrici je okvir uzroka nastanka ovog rata zgodno poslužio kao pozornica za ocrtavanje dubrovačke diplomatsko-obavještajne mreže tijekom 18. stoljeća. Štoviše, autor otkriva ustroj i strukturu, te neka od djelovanja ljudi što su u službi Republike i pod strogom kontrolom njezina Senata činili značajan segment tajne obavještajne mreže onovremene Europe. Valja također istaknuti da čitatelj u prilogu može pronaći transkripte dijela korespondencije između dubrovačkog Senata i dvojice dubrovačkih diplomata-obavještajaca tijekom navedenog rata.

I članak što slijedi bavi se pitanjima dubrovačke diplomatske prošlosti 18. stoljeća. Autorica Vesna Miović-Perić u tekstu pod naslovom "Emin na Pločama kao predstavnik Osmanlija na području Dubrovačke Republike" (205-215) razmatra funkciju turskog emina na dubrovačkim Pločama. Na temelju analize sačuvanih dokumenata i podataka o eminovu sjedištu, autorica razlaže čitav niz eminovih zaduženja koja su obuhvaćala

funkcije carinskog službenika, diplomatskog, a ponekad i pravnog zastupnika Otoman-skog Carstva na području Republike.

Prilog Marena Frejdenberga "Izvještaji Antuna Gike, prvog ruskog konzula u Dubrovniku od 1788. do 1800. godine" dotiče se diplomacije (217-236). Autor je na temelju dokumenata koji se čuvaju u *Arhivu vanjske politike Rusije* u Moskvi analizirao djelovanje grofa Antuna Gike prvog ruskog konzula u Dubrovniku tijekom njegova dvanaest godina dugog mandata. Zanimljivi podaci iz, našoj historiografiji još uvijek nedovoljno poznatih, ruskih arhiva otkrivaju živahnu diplomatsku aktivnost ovog diplomata tijekom zadnjih godina 18. stoljeća. No pored toga, ta izvješća sadrže brojne podatke o društvenim gibanjima na području Republike (a i ostatka istočne jadranske obale) koje je grof Gika slao na ruski dvor.

Rad Slavice Stojan "Jedna nepoznata politička pjesma Đura Hidže" (237-250) kao što i sam naslov govori otkriva jednu do sad široj javnosti nepoznatu pjesmu Đura Hidže dubrovačkog pjesnika s prijelaza 18. na 19. stoljeće. Osobitost pjesme pod naslovom *Korist tamnice*, sačuvane u rukopisnoj zbirci ovog pjesnika koja se čuva u *Arhivu Male braće* u Dubrovniku, jest u tome što odudara svojom političkom angažiranošću od tada dominirajuće prigodničarske poezije; istovremeno se mora imati na umu da se tendencija pisanja politički angažirane poezije u zapadnoj Europi javlja tek sredinom 19. stoljeća. Autorica u sklopu svog rada donosi i transkripciju rečene pjesme.

Prvu cjelinu časopisa zatvara članak Pera Depola "Političke struje u Dubrovniku i aneksija Bosne i Hercegovine (I dio)" (251-331). Autor u širem sklopu problema austro-ugarske aneksije BiH analizira političke stavove vodećih hrvatskih političkih stranaka i njihov odraz na političke prilike u Dubrovniku. Uz prikaz političkih prilika u Dubrovniku tijekom predaneksionog razdoblja, Depolo raščlanjuje političke stavove prema aneksiji proklamirane u stranačkim glasilima Hrvatske stranke, kasnije Koalicije dubrovačkih čistih pravaša i Srpske stranke.

Blok osvrti i kritika otvaraju prikazi života i rada dvaju istraživača dubrovačke prošlosti: "Biografija i bibliografija Nade Beritić (1921-1996)" iz pera Nenada Vekarića (333-336), te rad Mihaele Vekarić "Povjesničar Maren Frejdenberg, istraživač dubrovačke prošlosti" (337-343). Nadalje slijede kritički osvrti Nelle Lonze na knjigu Ante Marinovića, *Dubrovačko pomorsko pravo* (344-349) i na kritičko izdanje dubrovačkog pravnog zbornika *Liber Croceus* u izdanju SANU (349-351). I slijedeći osvrt iz pera Ante Marinovića bavi se pravnom poviješću jer govori o trećem i dopunjenom izdanju *Statuta Grada Splita* (352-355). U ovom bloku Stjepan Čosić osvrnuo se je na dvije knjige: prva je već dobro poznato djelo *Sredozemlje i sredozemni svijet u doba Filipa II. Fernanda Braudela* (355-359), dok je druga *Historical Dictionary of Bosnia and Herzegovina* Ante Čuvala (360-362). Tu se nalazi i još jedan prilog M. Vekarić u kojem prikazuje novu knjigu M. Frajdenberga *Očerki istorii balkanskog evrejstva*.

Na kraju treba naglasiti da su i ovim brojem dubrovački *Anali* potvrdili svoju znanstvenu i stručnu kvalitetu, kao i značaj u širenju naše spoznaje o prošlosti staroga Dubrovnika.

Gordan Ravančić

Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, sv. 38,
Zagreb-Dubrovnik, 2000., 415 str.

U izdanju Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku izašao je 2000. godine 38. svezak *Anala*, časopisa najvećim dijelom posvećenog temama iz dubrovačke prošlosti. I ovaj je broj donio niz zanimljivih članaka, tematski se protežući od srednjovjekovne dubrovačke povijesti do pojedinih problema s početka 20. stoljeća.

U radu "*Izborni postupak Dubrovačke Republike*", kojim se otvara novi broj *Anala*, *Nella Lonza* vrlo iscrpno i pregledno analizira sva obilježja izbornog postupka Dubrovačke Republike. Autorica obuhvaća razdoblje od srednjega vijeka pa sve do posljednjih reformi koncem 18. stoljeća. Istaknuta je važnost izbornog sustava u državi poput Dubrovačke Republike u kojoj se vlast obnašateljima časti povjeravala nakratko, te su i stoga izbori bili vrlo čest i značajan čin političkog poretka. Analizirajući model i srodnosti dubrovačkog izbornog sustava sa sličnima u talijanskim komunama i Veneciji, autorica upozorava na veliku srodnost mletačkog i dubrovačkog modela, budući da je potonji u stvari bio gotovo kopija mletačkog. Međutim, premda je model bio gotovo isti, izborna je stvarnost ipak bila različita i žestoke izborne bitke kakvih je bilo u Veneciji, u Dubrovniku nisu zabilježene.

Gordan Ravančić u članku "*Javni prostor i okolica u kasnosrednjovjekovnom i renesansnom Dubrovniku*" upućuje na različitost poimanja privatnog i javnog nekoć i danas. Tako su i prostor javnog djelovanja vlasti i mogućnost njezina upletanja u svakodnevicu običnog čovjeka u kasnosrednjovjekovnom Dubrovniku bili znatno širi nego danas. Zakonski zbornici i gradski statut svjedoče o legislativnim odredbama za brojne segmente javnog života, a autor pokazuje da je vrlo često i privatni život pojedinca bio predmetom zanimanja gradskih vlasti. Analizirajući javni prostor autor poklanja posebnu pozornost mjestima na kojima su Dubrovčani "dokoličarili". Spominje gradske ulice i trgove, a osobito ističe prostor krčme, kao jedno od najčešće posjećivanih mjesta na kojima su se ljudi zabavljali, te prostor javne gradske kuće, napominjući da je prvi sačuvani podatak o njezinu postojanju iz 1409. godine.

U "*Prilogu proučavanju vojne organizacije dalmatinskih komuna u srednjem vijeku*" Robert Skenderović naglašava značenje organizacije obrane u srednjovjekovnim komunama kao jednu od najvažnijih djelatnosti gradskih vlasti. Analizirajući vojni ustroj dalmatinskih komuna i uspoređujući ga s mletačkim, autor zaključuje da je osnovna razlika u činjenici